# Bijlage 1: Begrippenlijst

**Aanwijzing of Aanwijzingsbesluit**
Formeel besluit van de minister waarmee een Vogel- en/ of Habitatrichtlijngebied wordt aangewezen als Natura 2000-gebied (of een eerder besluit wordt gewijzigd). In het besluit worden begrenzing en instandhoudingsdoelstellingen voor het betreffende gebied vastgelegd. Dergelijke besluiten worden genomen op grond van artikel 2.44 Omgevingswet. De ontwerpen van besluiten worden ter inzage gelegd voor publieke consultatie. Na verwerking van de zienswijzen wordt een "definitief" aanwijzingsbesluit gepubliceerd waar beroep op mogelijk is.

**Abiotische condities / randvoorwaarden**
De omstandigheden van bodem, water en lucht die nodig zijn voor het voortbestaan van bepaalde habitattypen. Meer specifiek gaat het om de factoren: zuurgraad, vochttoestand, zoutgehalte, voedselrijkdom, overstromingstolerantie en gemiddelde laagste grondwaterstand; daarbij gaat het meestal om een combinatie van omstandigheden zoals bijvoorbeeld een hoge zuurgraad (pH) en natte omstandigheden.

**AERIUS**
AERIUS is het instrument waarmee neerslag (depositie) van stikstof op Natura 2000-gebieden binnen Nederland wordt berekend, gemonitord en geregistreerd.
Er zijn verschillende AERIUS producten:

1. AERIUS Calculator is de rekenmachine van AERIUS. Hier zijn de functionaliteiten die AERIUS Scenario bood grotendeels in opgenomen.
2. In AERIUS Register kunnen bevoegde gezagen de stikstofruimte die beschikbaar komt door het treffen van een maatregel reserveren en toedelen aan aanvragen die stikstofruimte vragen. Dat gebeurt via verschillende Stikstofbanken.
3. AERIUS Monitor geeft informatie over de huidige en verwachte stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden.
4. AERIUS Connect ondersteunt de directe uitwisseling van gegevens tussen AERIUS en andere IT-systemen, zonder tussenkomst van een gebruikersinterface. Gebruikers kunnen hiermee taken automatiseren.
5. Met AERIUS Check kunnen ondernemers anoniem nagaan of zij voldoen aan de drempelwaarde voor de regelingen onder de aanpak piekbelasting.

**Beheerplan**
Zie Natura 2000-beheerplan.

**Bronmaatregel of Brongerichte maatregel**
Maatregel die tot doel heeft een probleem bij de bron aan te pakken, zodat het probleem niet (opnieuw) ontstaat. Bijvoorbeeld om de overbelasting van stikstofdepositie door stikstof-emissie te reduceren.

**Depositie**
Neerslag of afzetting van luchtverontreinigende stoffen op bodem, water, planten, dieren of gebouwen. Het gaat in milieuverband om depositie van verzurende (bijvoorbeeld ammoniak) en vermestende stoffen. Gebeurt deze neerslag in droge vorm dan spreken we van droge depositie. Worden verzurende stoffen door de neerslag afgezet dan spreken we van natte depositie.

**Drukfactor**
Een drukfactor is een proces dat een of meer van de benodigde (a)biotische omgevingscondities van een soort(encomplex) uit balans brengt. Een drukfactor heeft invloed op het lange termijn duurzaam voorkomen van een soort of habitattype.

**Habitattype**
Ecosysteemtype op het land of in het water met karakteristieke geografische, abiotische en biotische kenmerken, die zowel geheel natuurlijk als halfnatuurlijk kunnen zijn. Habitattypen waarvoor gebieden worden aangewezen zijn opgenomen in bijlage I van de Habitatrichtlijn. In het Natura 2000 profielendocument wordt expliciet aangegeven welke vegetatietypen en begroeiingen in Nederland wel of niet onderdeel uitmaken van een habitattype.

**Herstelmaatregel**
Maatregel die nodig is om de effecten van drukfactoren te verminderen en om de natuur bestendiger te maken. Bijvoorbeeld tegen overbelasting van stikstof.

**Inrichtingsmaatregel**
Een fysieke ingreep in of rond een gebied die specifiek bedoeld is voor het behoud of herstel van de natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten waarvoor het gebied is aangewezen.

**Instandhoudingsdoelstelling**
Doelstellingen voor de instandhouding van de leefgebieden vereist op grond van de Vogelrichtlijn, volgens aanwijzingsbesluit van een Natura 2000-gebied (artikel 2.44, eerste lid, van de Omgevingswet). Of voor de instandhouding van de natuurlijke habitats of populaties in het wild levende dier- en plantensoorten, vereist op grond van de Habitatrichtlijn. Instandhoudingsdoelstellingen voor elk van deze habitattypen en soorten geven aan of hoe het gebied kan bijdragen om die habitattypen of soorten landelijk weer in een gunstige staat van instandhouding te brengen.
Het kan dan gaan om behoud (handhaving van de huidige situatie). Het kan ook gaan om uitbreiding van oppervlakte, of om verbetering van kwaliteit van het habitattype of van het leefgebied van de soort.

**Kernopgave**
Ten behoeve van de formulering van de Natura 2000-doelen op landelijk en op gebiedsniveau zijn per landschapstype kernopgaven geformuleerd. Deze zijn opgenomen in het Natura 2000-doelendocument (2006). Aan elk Natura 2000-gebied zijn één of meer kernopgaven toebedeeld.

**Kritische depositiewaarde (KDW)**
De kritische depositiewaarde (KDW) is de grens waarboven het risico bestaat dat de kwaliteit van het habitat significant wordt aangetast door de verzurende en/of vermestende invloed van atmosferische stikstofdepositie.

**Landschapsecologische systeemanalyse (LESA)**
Een beschrijving van het ontstaan van een gebied, het functioneren van dit gebied en van de processen die bepalend zijn voor het voorkomen van planten en dieren in dit gebied.

Dit inzicht vormt de basis voor de aanduiding van duurzame beheer- en/of inrichtingsmaatregelen.

**Leefgebied**
Een door specifieke abiotische en biotische factoren bepaald milieu waarin de soort tijdens één van de fasen van zijn biologische cyclus leeft.

**Natuurdoelanalyse (NDA)**
Een natuurdoelanalyse (NDA) is een feitelijke, ecologische analyse ter ondersteuning van besluitvorming voor natuurbeleid en maatregelen voor natuurherstel. Deze analyse beoordeelt de staat van de natuur in een Natura 2000-gebied. Daarbij wordt gekeken of met de vastgestelde maatregelen de instandhoudingsdoelstellingen worden behaald en verslechtering wordt tegengegaan.

**Natura 2000**
Europees ecologisch netwerk dat bestaat uit de speciale beschermingszones, bedoeld in artikel 4, eerste en tweede lid, van de Vogelrichtlijn en artikel 1, onderdeel l, van de Habitatrichtlijn;

**Natura 2000-beheerplan**
In een Natura 2000-beheerplan wordt vastgelegd waar, op welke wijze en wanneer de doelen voor een gebied gehaald gaan worden (uitwerking van instandhoudingsdoelstellingen in ruimte, omvang en tijd). De maatregelen die daarvoor nodig zijn worden opgenomen in het beheerplan. Dat kunnen zowel maatregelen in het gebied zelf zijn als maatregelen erbuiten die noodzakelijk zijn om de habitattypen en leefgebieden van soorten in het gebied te behouden en te herstellen.

**Natura 2000-gebied**
Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. Dit Natura 2000-netwerk bestaat uit gebieden die zijn aangewezen onder de Vogelrichtlijn en onder de Habitatrichtlijn, de Natura 2000-gebieden. Beide Europese richtlijnen zijn belangrijke instrumenten om de Europese biodiversiteit te waarborgen. Alle gebieden zijn geselecteerd op grond van het voorkomen van soorten en habitattypen die vanuit Europees oogpunt bescherming nodig hebben.

**Natuurnetwerk Nederland (NNN)**
Een samenhangend netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden in Nederland die op deze manier met elkaar verbonden zijn.

**Patroonmaatregelen**
Maatregel met effecten op een laag schaalniveau, standplaatsniveau. Dit betreft ingrepen die niet direct ingrijpen op onderliggende (landschappelijke) processen, maar ingrijpen op het beheerpatroon of de vegetatiestructuur zonder dat de onderliggende abiotische condities veranderen.

**Procesmaatregel**
Ingreep die een abiotisch proces structureel verbeterd, zonder dat het hele systeem op landschapsschaal volledig wordt hersteld.

**Staat van instandhouding**
Habitattypen: De som van de invloeden die op het betrokken habitattype en de daar voorkomende typische soorten inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de natuurlijke verspreiding, de structuur en de functies van dat habitattype of die van invloed kunnen zijn op het voortbestaan op lange termijn van de betrokken typische soorten in Nederland.
Soorten: De som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort in Nederland. De beoordeling van de staat van instandhouding van een habitattype of soort, vindt plaats op basis van aspecten (1) verspreidingsgebied; (2) hoeveelheid (aantallen of oppervlakte); (3) oppervlakte en kwaliteit leefgebied van een soort of kwaliteit van een habitattype; en (4) de vooruitzichten voor het duurzaam voortbestaan. De huidige landelijke staat van instandhouding van een soort of habitattype is mede bepalend voor de instandhoudingsdoelstellingen. Dit begrip wordt alleen gebruikt op landelijke schaal (of hoger). Voor de landelijke staat van instandhouding tellen voorkomens van habitattypen en soorten binnen én buiten Natura 2000-gebieden mee.

**Standplaatsfactor**
Standplaatsfactoren beschrijven de abiotische en biotische omstandigheden op de plek waar planten en dieren leven:

- Voor planten gaat het om eigenschappen van bodem en water zoals waterregime, zuurgraad, toxische stoffen, pH-basenverzadiging en nutriëntenbeschikbaarheid (ook wel standplaatscondities genoemd, zie ook de profieldocumenten);
- Voor planten én dieren is ook de beschikbaarheid van biotische standplaatsfactoren van belang, bijvoorbeeld de aanwezigheid van een bestuiver voor een bloeiende plant of de aanwezigheid van de juiste waardplant voor een insect. Dergelijke relaties kunnen zeer complex zijn.
- Voor dieren zijn factoren zoals voedselbeschikbaarheid, rust en beschikbaarheid van leefgebied, landschapselementen en verbindingen met andere natuur van belang.

Elke soort of gemeenschap heeft voor deze standplaatsfactoren een ecologisch bandbreedte waarin zij functioneert. Worden die grenzen overschreden – door te hoge of te lage waarden – dan vallen de ecologische condities buiten de leefbare bandbreedte, waardoor soorten niet voldoende functioneren, populaties afnemen
en uiteindelijk verdwijnen.

**Stikstofdepositie**
Het neerslaan van reactieve stikstofverbindingen (stikstofoxiden, ammoniak) uit de lucht op een oppervlak. De depositie wordt meestal uitgedrukt in mol per hectare per jaar (mol/ha/jaar).

**Stikstofgevoelig**
Stikstofgevoelige natuur betreft bepaalde habitattypen en leefgebieden voor
de (vogel-)soorten waarvoor Natura 2000-gebieden zijn aangewezen en waarvan de KDW lager is dan 34 kg N/ha/j of 2400 mol/ha/jr (zie Wamelink *et al.*, 2023).

**Structurele maatregel**
Een maatregel die leidt tot een bepaalde mate van (structureel) systeemherstel of die een drukfactor (gedeeltelijk) wegneemt door op de oorzaak hiervan in te grijpen.

**Sturende factor**
Sturende factoren zijn factoren die een beslissende invloed uitoefenen op de processen die het functioneren van een ecosysteem of de kwaliteit van het landschap bepalen. Ze bepalen hoe klimaat, geologie, bodem, waterkwantiteit en –kwaliteit, flora, fauna of het effect van menselijk handelen op lokale processen doorwerken.

**Systeemmaatregel**
Een systeemmaatregel heeft effecten op het hoogste schaalniveau en is gericht op natuurlijke dynamiek/ landschapsvormende processen.

**Tijdelijke noodmaatregel**
Maatregel die direct getroffen moet en kan worden om in kritieke situaties achteruitgang te vertragen en de mogelijkheden voor herstel open te houden door zoveel mogelijk soorten te behouden en achteruitgang van biodiversiteit zoveel mogelijk te beperken.

**Typische soort**
Soort die een bepaalde mate van kwaliteit van het habitattype indiceert.

**Vogel- en Habitatrichtlijn**
De Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992) zijn door de Europese Unie opgesteld om de biologische biodiversiteit in Europa in stand te houden. In deze richtlijnen wordt aangegeven welke planten en dieren en hun natuurlijke habitats (leefgebieden) beschermd moeten worden door de lidstaten van de Europese Unie. De Vogelrichtlijn (VR) is gericht op in het wild levende vogelsoorten. De Habitatrichtlijn (HR) is gericht op dier- en plantensoorten (niet zijnde vogels). De richtlijnen zorgen voor gebieds- en soortenbescherming in Europa.

**Voortouwnemer**
De voortouwnemer is het bevoegd gezag dat over het algemeen de grootste eigenaar in het Natura 2000-gebied vertegenwoordigt. De voortouwnemer is verantwoordelijk voor het hele proces om tot een beheerplan te komen en is het aanspreekpunt voor het beheerplan voor de buitenwereld.